

smutcích a bojích o národní existenci, ale i v životě citovém. – Do blízkosti staropražských obrazů patří i kniha vzpomínek *Lidé minulých dob* (1940), ukázka Téveraova živého vyprávěčství. Jsou to umělecky plastické portréty přátel, M. Červinkové-Riegrové, J. Zeyera, O. Theera aj., a elegické evokace zašlých časů.

Menšího významu je Téveraova tvorba dramatická. Jde zpravidla o žánrové jednoaktovky, vydané souhrnně r. 1920 s názvem *Pět aktovek* (většina z nich však vznikla o mnoho let dříve), které se tematicky váží k prvním povídkovým knihám. Roku 1923 se v Uránii hrála komedie *Za zlatem*, která těžila látku z rudolfínské doby, a poslední prací tohoto druhu je veselohra *Ozdravovna Na smíchu* (1931), krotká a ve stavbě téměř primitivní satira na procovskou lázeňskou společnost „lepších lidí“.

Václav Thám

/ 1765 - asi 1816 /

Dramatik, básník, novinář, překladatel a herec, zakladatel první novočeské básnické družiny, vůdčí postava počátků obrozeneckého divadla.

Narodil se 26. 10. 1765 v Praze, kde také vystudoval a byl prohlášen – ještě ani ne sedmnáctiletý – magistrem filozofie. Vstoupil do služeb pražského magistrátu jako policejní komisař pro Staré Město; všechen volný čas věnoval přitom práci na oživení české kultury.

Nejprve se obrátil k poezii a připravil dvousvazkový almanach *Básně v řeči vázané* (1785). Protože se již z obecného povědomí ztratila představa o minulé existenci české umělecké literatury, chtěl Thám přetiskem starších (hlavně humanistických a barokních) básní vyzvednout tuto minulost a uvést ji do kulturního dneška. Spolu s ní a v početní většině otiskl ve sbornících své i cizí básně nové, dokazující, „že se v naší mateřské řeči, na způsob jiných jazyků, všecko básniti a zpívati může“. Podoba sborníku, výběr ze starší poezie i nová tvorba se orientovaly k tomu, co právě bylo aktuální a módní v pražských německých literárních kruzích, tehdy příznivě nakloněných české kultuře. Nová tvorba thámovců (přeložená i původní) se proto nesla hlavně v duchu anakreontské lyriky, která byla poezií-hrou, měla svůj předem daný poetický prostor i zobrazovací šablony a vyjadřovala nenáročnou radost z pozemského života, oslavovala lásku, chválila dar vína. Ze starší poezie uplatnil sborník to, co šlo obdobným směrem a co bylo v souladu s osvícenskou představou o poezii jakožto projevu rozumného přístupu ke skutečnosti. Přitom Thám jednoznačně odmítl minulou i soudobou „jezuitskou“ řeč a literaturu, básnění podřízené církevní pro-

pagandě a náboženskému myšlení, a pokud přetiskoval barokní básně, „vyložil na světský způsob“ jejich „duchovní obsah“, tj. textovými úpravami a montážemi je převedl do podoby idylické milostné poezie. Básně v řeči vázané nejen manifestovaly existenci svébytné české poezie a nové tvorbě dávaly jakýsi výchozí program, ale představily i básnickou družinu, jejímiž členy byli mj. B. J. Dlabáč, V. Stach, M. V. Kramerius, F. Knobloch. Tímto almanachem, na nějž brzy navázaly sborníky Puchmajerovy, datuje se obvykle počátek novočeské poezie.

Od r. 1785, kdy se uskutečnila první česká představení v Nosticově (dnes Tylově) divadle, zaměřil Thám svou pozornost k divadlu. Zpočátku podporoval české divadelní úsilí jako recenzent listu *Das Pragerblättchen*, a když r. 1786 vznikla první divadelní společnost českých herců (tzv. Vlastenské divadlo, hrající do r. 1789 v proslulé dřevěné Boudě české a německé hry), stal se jejím archivářem a hlavním dramatikem. Právě r. 1789 ztratil Thám pro jakési nepořádky své zaměstnání a stal se redaktorem Schönfeldských c. k. pražských novin. Na jaře 1790 byl propuštěn i odtud a zůstal pouze hercem z povolání. O rok později byl sice jmenován režisérem a dramaturgem českých představení Vlastenského divadla, jež tehdy působil ve zrušeném Hybernském klášteře, avšak již následující sezónu byl pro bohémskou povahu a sklon k pití zbaven i těchto funkcí. Jako herec působil pak až do r. 1799, kdy se Vlastenské divadlo načas rozpadlo. Thám odešel z Prahy, stal se německým kočovným hercem a o jeho dalších osudech téměř nic nevíme. Řídké stopy jeho kočovné divadelní pouti končí pro nás r. 1816 v rakouském městečku Stockerau. Kdy a kde Thám zemřel, není známo; uvádí se, že r. 1816 kdesi v Haliči.

Z toho, co dnes víme o repertoáru českého divadla z let 1785–99, usuzujeme, že přinejmenším každá třetí hra, která se tu provozovala, byla autorským, překladatelským nebo upravovatelským dílem Thámovým; takto dal českému jevišti asi 150 až 200 her. Z nich tiskem vyšly jenom dva překlady a malý soubor populárních přeložených písní ze zpěvoher, zachoval se Thámův rukopis jeho překladu libreta k Mozartově Kouzelné flétně (*Kouzelná píšťala*, 1794) a opisy dvou oblíbených, Thámem přeložených her z repertoáru Vlastenského divadla: Schikanedrovy hry se zpěvy *Loutníci aneb Veselá bída* (1784) a Steinsbergovy lokální frašky *Honza Kolohnát z Přelouče* (1796). Ostatní dramatické práce Thámovy známe nanejvýše podle názvů. Nejvýznamnější mezi nimi byly pravděpodobně jeho původní hry s látkou z českých dějin, *Břetislav a Jitka aneb Únos z kláštera* (prem. 1786, první původní kus novočeského divadla vůbec), *Vlasta a Šárka aneb Dívčí boj u Prahy* (prem. 1788), *Kutnohorský havíři aneb Kdo se vynasnaží, netrpí nouzi* (prem. 1790) a *Švédská vojna v Čechách aneb Udatnost pražských měšťanů a studentů* (prem. 1792).

Zásluhy Václava Tháma o české divadlo vyzdvihovali již jeho současníci; zároveň vždy stejně uznale hodnotili i podíl jeho staršího bratra Karla Ignáce Tháma, ačkoli ten obohatil české divadlo pouze třemi překlady.

Byly to ovšem překlady z celého repertoáru nejzávažnější umělecky, programově i jazykově: Shakespearův *Makbeth*, Schillerovi *Loupežníci* (obojí 1786) a Gotterův melodram *Medea* (1787). Zdá se, že filolog K. I. Thám, autor první česky psané *Obrany jazyka českého proti zlobivým jeho utrhačům...* (1783) a prvního německo-českého slovníku, zaujímal v okruhu „vlastenců z Boudy“ postavení jakéhosi ideového vůdce a jazykového rádce, zatímco jeho mladší bratr, který byl divadelníkem tělem i duší, byl vedoucí postavou českého divadla v umělecky tvůrčím smyslu.

Otakar Theer

/1880-1917/

Básník, dramatik, prozaik; jeho básnické dílo vychází z dědictví 90. let, z ovzduší romantické rozpolcenosti a deziluze, jež je u Theera založena na příkrém rozporu zjištěné smyslovosti a intelektuální skepse. Theer je básníkem vypjatého individualismu, vědomě opřené o iracionální voluntaristickou filozofii; je plně soustředěn k zápasu o vlastní osobnost, který postupně promítá do metafyzické roviny, a v posledních dílech dospívá k idealistickému kultu titánského jedince, který zápasí s daným lidským a přírodním řádem.

Otakar Theer se narodil 16. 2. 1880 v Černovicích, hlavním městě tehdejší Bukoviny (dnes v Ukrajinské SSR). Jeho otec byl důstojníkem tamější posádky; oba rodiče pocházeli z Nymburka, matka z bohaté a vlivné statkářské rodiny. Otec zemřel brzy po synově narození; chlapec vyrůstal až do deseti let v prostředí matčiny rodiny v Nymburce, které mělo – spolu s povoláním otcovým, jež Theera od dětství silně přitahovalo – rozhodný vliv na utváření jeho povahy i světového názoru. R. 1910 se matka se synem přestěhovala do Prahy. Zde Theer vystudoval klasické gymnázium; soukromě studoval francouzštinu a francouzskou literaturu, která se stala jeho trvalou zálibou (a v pozdějších letech i předmětem jeho referentské i překladatelské činnosti). Od časných studentských let soustavně sledoval současnou literární produkci, zejména symbolistickou a dekadentní, jež ovlivnila i jeho rané literární pokusy. Ještě jako sedmnáctiletý gymnazista publikoval časopisecky první verše (pod pseudonymem Otto Gulon v Salónu odmítnutých). Tehdy také navázal první literární kontakty, mj. s F. X. Šaldou a s jeho okruhem. Šaldovým prostřednictvím se stal spolupracovníkem Literárních listů a Lumíra; Lumír zůstal (vedle České revue a Přehledu) jeho hlavní literární tribunou i v pozdějších letech jako orgán literárního odboru Umělecké besedy, na jehož činnosti se Theer též aktivně podílel. Po maturitě r. 1899 se Theer zapsal na právnickou fakultu,